

Zbigniew J. KAMIŃSKI

ZESPÓŁ WIEJSKIEJ ARCHITEKTURY DREWNIANEJ W ISTEBNIEJ. PROCES PRZEMIAN KRAJOBRAZU KULTUROWEGO WSI

Streszczenie. W artykule przedstawiono przemiany dotyczące zespołu zabytkowego wiejskiej architektury drewnianej we wsi Istebna (Polska, województwo bielskie). Zostały one pokazane na tle rozwoju osadnictwa w Beskidach. Charakterystykę wsi uzupełniono o przedstawienie współczesnych problemów związanych z ochroną zabytkowego zespołu, w tym także prowadzonych od kilku lat z inicjatywy autora działań na rzecz kształtowania współczesnego krajobrazu wsi z uwzględnieniem jej kulturowych cech.

1. Wstęp

W Polsce wieś Istebna znana jest przede wszystkim jako ośrodek twórczości ludowej, słynąca między innymi z wyrobu koronek i haftów. Mniej znana jest Istebna jako zespół wiejskiej zabudowy drewnianej. Należy ubolewać nad tym, że ten układ urbanistyczny o charakterystycznej formie architektonicznej został już w poważnym stopniu zniszczony, zanim jeszcze w pełni doceniono jego walory.

Poznanie procesu przemian kulturowych wsi ma podstawowe znaczenie przy podejmowaniu decyzji planistycznych. Odnosi się to w równym stopniu do rewaloryzacji zabudowy historycznej, jak i kształtowania współczesnego krajobrazu wsi Istebna.

2. Charakterystyka wsi

Wieś Istebna położona jest na południu Polski, w Beskidzie Śląskim, w południowo-zachodniej części województwa bielskiego, przy granicy z Czechosłowacją.

Układ przestrzenny wsi tworzy zwarta zabudowa w centrum miejscowości oraz liczne przysiółki, niejednokrotnie znacznie oddalone od centrum. Zwarta zabudowa rozciąga się na południowym stoku Żłotej Gronia (710 m n.p.m.), nad potokiem Gliniany, będącym dopływem rzeki Olzy.

Obszar o powierzchni około 4 700 ha zamieszkuje około 4 500 osób. Dla większości mieszkańców wsi rolnictwo jest zajęciem ubocznym, dodatkowym obok pracy w przemyśle i usługach poza obszarem wsi.

Rys. 1. Położenie wsi Istebna (opr. autora)

Oznaczenia: 1. Główne drogi, 2. Skupiska zabudowy, 3. Grzbiety górskie,
4. Rzeki, 5. Granica państwowa

Fig. 1. The situation of the village of Istebna (author's elaboration)

Indications: 1. Main routes, 2. Buildings concentrations,
3. Mountain tops, 4. Rivers, 5. Frontier

Istebna wraz z wsią Koniaków i wsią Jaworzynką tworzą gminę o powierzchni około 8 400 ha i zaludnieniu 9 700 mieszkańców. Wieś Istebna pełni funkcję ośrodka administracyjnego - jest siedzibą lokalnej władzy - Urzędu Gminy, samorządu lokalnego - Gminnej Rady Narodowej, organizacji politycznych i społecznych. Wieś jest centrum kulturalnym (gminny ośrodek kultury) i gospodarczym gminy.

Istebna, Koniaków i Jaworzynka, silnie ze sobą powiązane, tworzą tak zwaną Trójwieś Beskidzką. Obszar ten jest miejscem występowania różnorodnych form kultury ludowej, a także w coraz większym stopniu współczesnych procesów urbanizacyjnych.

Gmina i wieś Istebna są ciekawym przykładem zachodzących przemian kulturowych.

Pośród innych wsi beskidzkich, Istebna wyróżnia się ilością zachowanych jeszcze drewnianych chałup i budynków gospodarczych. W głównej części wsi tworzą one charakterystyczny układ urbanistyczny zabudowy kalenicowej o unikalnym charakterze. Jednakże budynki drewniane o tradycyjnej, regionalnej formie, stanowią obecnie w krajobrazie wsi wyraźną mniejszość. Proces niszczenia kulturowego krajobrazu wsi nadal postępuje.

3. Początki osadnictwa w Beskidach i powstanie Istebnej

Początki osadnictwa w Beskidzie Śląskim sięgają końca szesnastego wieku. Powstawały wówczas rozproszone, samotnicze zagrody. W tym czasie lasy beskidzkie stanowiły trudną do sforsowania naturalną przeszkodę. Ziemia ta była częścią księstwa cieszyńskiego, które po śmierci ostatniego władcy z linii Piastów (1653 rok) przeszło na ponad dwieście lat pod panowanie Habsburgów.

Chociaż zakaz osiedlania się został cofnięty dopiero w 1774 roku, to jednak proces zasiedlania Beskidów już trwał, a przybrał on na sile pod koniec osiemnastego wieku, między innymi w związku ze zwiększonym zapotrzebowaniem na drewno.

Kolonizacja Beskidu Śląskiego następowała z kierunku południowego (region trenczyński) oraz od strony wschodniej (region żywiecki). Przenikały się tutaj różne kultury, co znalazło swoje odzwierciedlenie w ubiorze, konstrukcji chałup oraz formie sprzętów i zdobnictwie.

Istebna jest wsią osadniczą, której początki sięgają szesnastego wieku. Założona została przez Wołochów jako wieś pasterska, a później skolonizowana przez ludność polską ([11], s. 115, [10], s. 222, [4], s. 112.)

Nazwa miejscowości - Istebna wywodzona jest od słowa "izba", używanego w języku staropolskim także w znaczeniu "chata, szałas". Uważa się także, że nazwa Istebna może pochodzić od nazwy słowackiej wsi "Istebne", założonej w trzynastym wieku, z której wychodźcy mieliby przenieść tę nazwę w rejon Złotego Gronia [11].

Początki zasiedlania Beskidu Śląskiego łączy się zwykle z poszukiwaniami nowych terenów dogodnych dla pasterstwa, uciskiem chłopów feudalnych oraz ucieczką przed prześladowaniami religijnymi, które niosła z sobą kontrreformacja w szesnastym i siedemnastym wieku. Z tą ostatnią przyczyną związane są hipotezy powstania najstarszej części wsi Istebna - przysiółka Jasnowice. Jego nazwę wywodzi się od jakiejś bliżej nie określonej sekty religijnej, która miała schronić się w drugiej połowie szesnastego wieku w niedostępnych wówczas lasach istebniańskich. Nazwiska umieszczone w spisie mieszkańców wsi z grudnia 1643 roku (19 osadników) wskazują natomiast na pochodzenie osadników z Północy - ze starych wsi śląskich [13].

Początki Istebnej jako wsi umiejscawia się w czasie na około 1620 roku [13]. Sąsiednie wsie powstawały później: Jaworzynka w 1649 roku, a Koniaków w 1712 roku.

Rozwój Istebnej był ściśle związany z gospodarką leśną i pasterstwem, a podstawę egzystencji mieszkańców stanowiła hodowla owiec. Początkowo nieograniczona swoboda użytkowania ziemi była coraz bardziej ograniczana. Ostatecznie w połowie dziewiętnastego wieku odebrano góralom prawo do wypasów górskich. Doprowadziło to do zubożenia ludności i emigracji zarobkowej.

Zmieniały się warunki życia mieszkańców Istebnej i coraz bardziej różniły od tych, jakie zdecydowały niegdyś o powstaniu tej wsi.

4. Kształtowanie się zespołu wiejskiej architektury drewnianej w Istebnej

W rozwoju osadnictwa w Beskidzie Śląskim, a w tym także w rozwoju Istebnej, można wyróżnić okresy szczególnie pomyślnego rozwoju i szybkich przeobrażeń wsi. W tak zwanych "złoty okresach" gospodarcze i społeczne przeobrażenia znajdują swój wyraz w krajobrazie wsi.

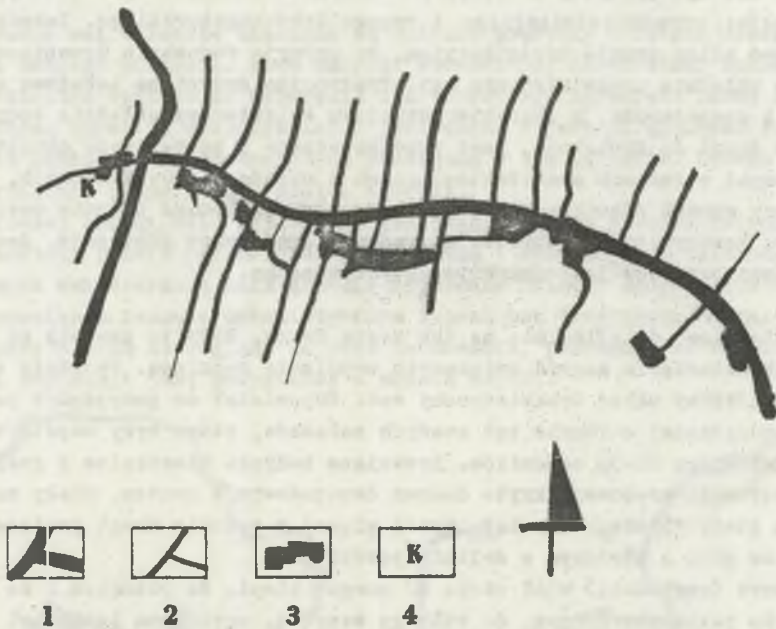
Pierwszy "złoty okres" trwał do połowy osiemnastego wieku. Kończył się on ogłoszeniem ustawy (1756 rok), na podstawie której zaczęto rugować górali z łąk w celu ponownego ich zalesienia. Wpłynęło to na ograniczenie hodowli owiec.

Drugi "złoty okres" (1800 - 1853) zapoczątkowany został umowami społecznymi w 1800 roku, na których podstawie zostały wyznaczone niezbędne tereny do wypasu owiec i prowadzenia racjonalnej gospodarki leśnej. Istebna miała wówczas blisko dwustu mieszkańców, którzy trudnili się już nie tylko pasterstwem, ale także uprawą roli (około 40% ludności wsi). Rewolucja 1848 roku w Austrii uwolniła chłopów od świadczeń feudalnych i zapoczątkowała rozwój kapitalistycznej gospodarki w rolnictwie. Intensyfikacja gospodarki rolnej wpłynęła na zmniejszenie się obszaru pastwisk i łąk oraz prawie całkowity upadek hodowli owiec. Bardziej racjonalna gospodarka w lasach ograniczała korzystanie z nich przez chłopów. Następuje

wielkie zubożenie górali istebniańskich i w następstwie masowa emigracja zarobkowa. Na okres przeszło pół wieku w górskich wioskach zapanowała powszechna nędza.

Ożywienie gospodarcze nastąpiło dopiero w okresie po pierwszej wojnie światowej, w ramach odrodzonego Państwa Polskiego. Odkryte zostają walory klimatyczne Istebnej. Projektowano wówczas także podniesienie górskiej gospodarki mleczno-hodowlanej.

Okres po drugiej wojnie światowej to rozwój socjalistycznych stosunków społecznych i gospodarczych, z ogólnokrajowym ożywieniem gospodarczym w latach siedemdziesiątych i następnie gwałtownym załamaniem z początkiem lat osiemdziesiątych.

Rys. 2. Schemat zagospodarowania wsi Istebna według mapy z roku 1836 (opr. autora). Oznaczenia: 1. Główne drogi, 2. Drogi polne, 3. Skupiska zabudowy, 4. Lokalizacja kościoła rzymskokatolickiego

Fig. 2. The scheme of managing the village of Istebna acc. to the map from 1836 (author's elaboration). Indications: 1. Main routes, 2. Cart - tracks, 3. Buildings concentrations, 4. Situation of the Roman - Catholic church

Kierunek zmian przestrzennych prowadzi od powstania enklaw osadniczych poprzez tworzenie się ich skupisk, aż do powstania w miarę zwartego zespołu wiejskiego przy drodze do Koniakowa. Najogólniej, tę rozległą wieś można podzielić na dwie części: południową, po lewej stronie rzeki Olzy, oraz północną, gdzie sezonowe osadnictwo z czasem przekształciło się w stałe. W południowej części wsi wyróżniają się trzy główne skupiska zabudowy.

W kolejności powstawania są to:

- Jasnowice, najstarsza część wsi Istebna,
- "dziedzina", pasmo zabudowy wzdłuż drogi do Koniakowa, tworzące główny trzon wsi, oraz
- zabudowa "pod kościołem" (katolickim).

Pozostała zabudowa tworząca liczne przysiółki, nieraz znacznie oddalone od głównej części wsi, powstawała na tak zwanych "Łąkach". Były to tereny pastwiskowe, powstałe przez wyrąb lasu.

Zasadnicza część wsi - "dziedzina", stanowi ulicówkę rozciągającą się na przestrzeni około dwóch kilometrów, mniej więcej w połowie południowego stoku "Złotego Gronia", pomiędzy położonymi na skrajach pasma budynkami kościołów: rzymskokatolickiego i ewangelicko-augsburskiego. Zespół ten jest pod silną presją urbanizacyjną, co sprzyja rugowaniu drewnianej zabudowy w układzie urbanistycznym wsi. Tradycyjna drewniana zabudowa mieszkalna i gospodarcza, o charakterystycznym kalenicowym układzie budynków wzdłuż drogi do Koniakowa, jest przekształcana i zastępowana obiektami murowanymi o formach architektonicznych i układach przestrzennych, w zasadniczy sposób różniących się od tradycyjnych. Pomimo objęcia zespołu ochroną konserwatorską, proces degradacji krajobrazu postępuje, zacierając coraz bardziej jego charakterystyczne cechy.

"Dziedzina" dzieliła się na tak zwane dwory. Były to zespoły od kilku do kilkudziesięciu zagród związanych wspólnotą rodzinną. Tworzyły one wieloprzysiółkowy układ urbanistyczny wsi. Odpowiadał on gospodarce pasterskiej prowadzonej w formie tak zwanych sałaszów, które były wspólnotą gruntów skupiającą 20-30 osadników. Drewniane budynki mieszkalne i gospodarcze, o konstrukcji zrębowej, kryte dachem dwuspadowym z gontem, stały na południowym stoku "Złotego Gronia", mniej więcej w połowie drogi pomiędzy wierzchołkiem góry a płynącym w dolinie potokiem.

Gospodarz (zagrodnik) miał około 60 morgów ziemi. Za potokiem i za szczytem było pastwisko domowe, do którego szeroką, ogrodzoną żerdziami miedzą, wspólną dla dwóch zagrodników, codziennie pędzono bydło. Na dalszych szczytach były łąki i pastwiska dla wypasu owiec (por. [18], s. 45).

Z biegiem czasu przybywało mieszkańców wsi, dzielono ziemię na coraz to mniejsze kawałki, powstawały nowe budynki.

Jeszcze w latach trzydziestych naszego stulecia w krajobrazie wsi przeważały w znakomitej większości budynki drewniane. Najczęściej występującym typem chałupy był układ dwuizbowy z sienią przelotową pośrodku budynku. Stajnia i stodoła zlokalizowane były w sąsiedztwie budynku mieszkalnego [9].

Zwiększone w tym czasie zainteresowanie walorami klimatycznymi Istebnej zwiększyło tempo zmian przestrzennych. W chałupach najczęściej przystosowywano dla celów mieszkalnych poddasze. Powiększono budynki o dodatkowe izby, budowano werandy, balkony. W krajobrazie wsi zaczęły pojawiać się

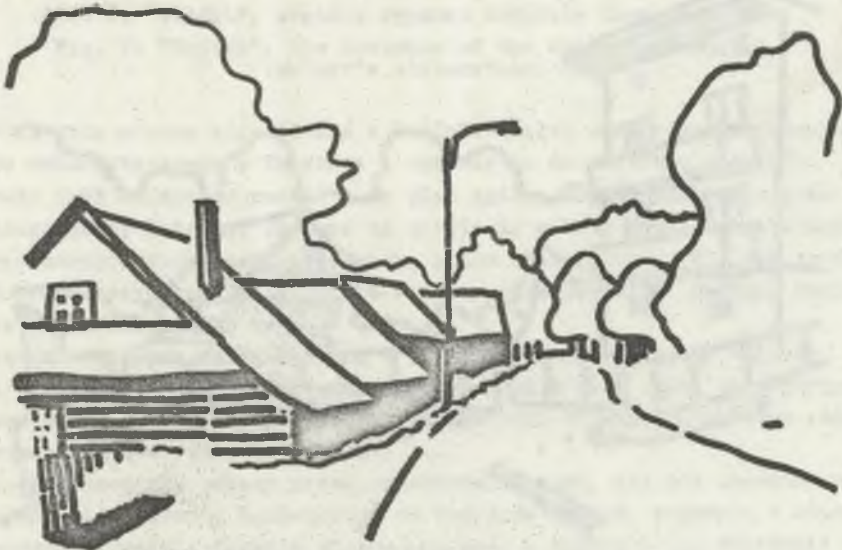
wille i coraz częściej budynki murowane. W zmianach tych zaczęto wówczas dostrzegać już bliski koniec istnienia drewnianych chałup w krajobrazie wsi (por. [9]).

W okresie po drugiej wojnie światowej powstaje większa ilość nowych budynków, które obudowują drogę gminną biegnącą przez wieś. Często są one lokalizowane w bezpośrednim sąsiedztwie budynków starych - drewnianych.

O zmianach krajobrazu decydowały: obowiązujące przepisy budowlane ograniczenia w stosowaniu drewna w budownictwie, rozwój ruchu turystycznego i poprawa sytuacji materialnej chłopów, a także upowszechniane wzory kulturowe oraz brak właściwej opieki architektoniczno-konserwatorskiej nad wsią.

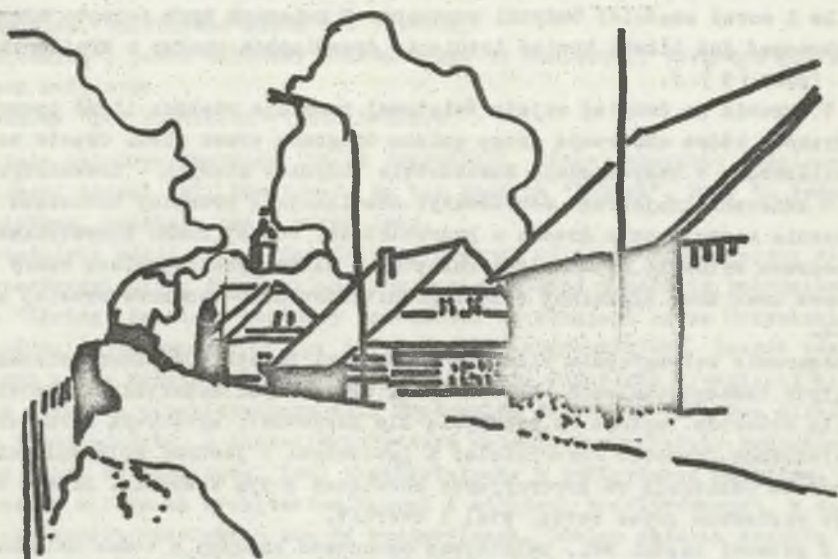
W panoramie wsi wyraźnie widoczne są budynki powstałe w latach siedemdziesiątych naszego stulecia. Nowe budynki stosowanymi materiałami budowlanymi, skalą obiektów (pokoje do wynajęcia dla turystów), agresywną formą architektoniczną (prestiż właściciela) i jaskrawymi - jasnymi kolorami ścian wyraźnie odbiegają od tradycyjnych rozwiązań w tym zakresie. Drewno zostaje wypierane przez beton, stal i eternit.

W głównej części wsi, najstarsze zachowane chałupy z końca osiemnastego wieku zostały prawie całkowicie przebudowane i zmienione. O walorach krajobrazowych wsi decydują dziś głównie zachowane obiekty dziewiętnastowieczne. W omawianym zespole urbanistycznym tworzą one trzy zgrupowania. Najcenniejszy z nich ze względu na stan zachowania, położenie we wsi i możliwości adaptacji jest przysiółek o nazwie Wojtki.

Rys. 3. Charakterystyczna zabudowa kalenicowa wzdłuż drogi do Koniakowa (opr. autora)

Fig. 3. Characteristic ridge buildings along the road leading Koniaków (author's elaboration)

Rys. 4. Zabudowa przy drodze do Koniaków. Chałupa J. Kawuloka
(opr. autora)

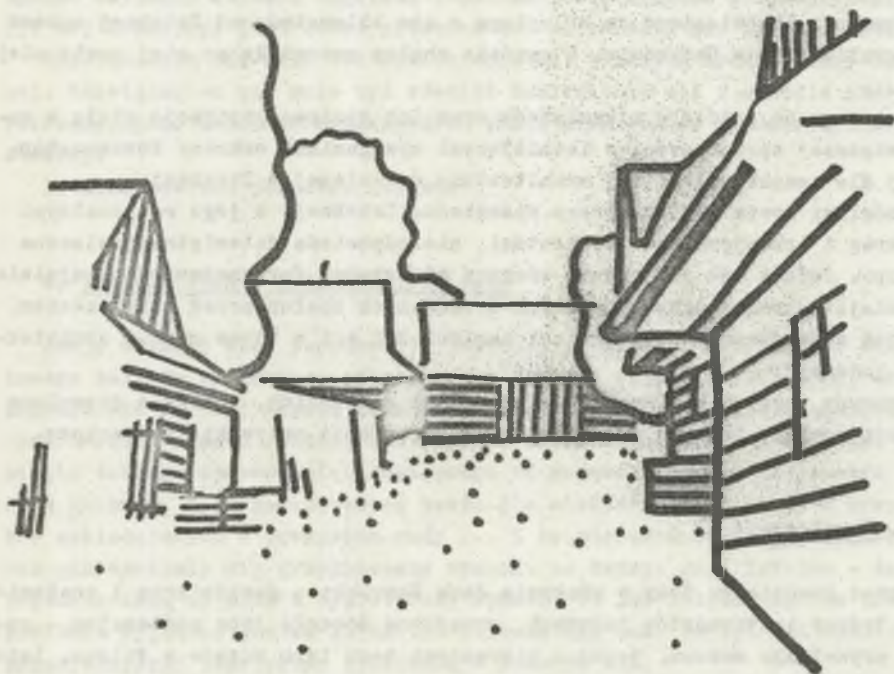
Fig. 4. Buildings by the road to Koniaków. The hut of J. Kawulok
(author's elaboration)

Rys. 5. Zabudowa przy drodze do Koniaków. Budynek stary i budynek nowy, (opr. autora)

Fig. 5. Buildings by the road to Koniaków. An old and new building
(author's elaboration)

Rys. 6. "Wojtki", wnętrze zespołu budynków (opr. autora)

Fig. 6. "Wojtki", the interior of the buildings complex (author's elaboration)

W 1982 roku władze wojewódzkie w Bielsku-Białej uznały unikalne walory zespołu urbanistycznego w Istebnej i wpisały go do rejestru zabytków.

W roku 1985 ukończony został nowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego gminy Istebna. Zawiera on ustalenia granic zabytkowego układu wsi oraz narzuca obowiązek opracowania planu szczegółowego dla tej części wsi, poprzedzonego specjalistycznym studium rewaloryzacji. Studium takie zostało ukończone w 1986 roku.

Samorząd mieszkańców gminy Istebna - Gminna Rada Narodowa, na wniosek autora postanowił na swoim ostatnim posiedzeniu w 1986 roku, że w następnym roku jedno z posiedzeń Rady będzie w całości poświęcone sprawom zagospodarowania przestrzennego Istebnej ...

Budynki chronione prawem przed przekształceniami, ale nie remontowane i o niższym standardzie technicznym od budynków nowych, popadają w ruinę, są opuszczane, pełnią funkcje niemieszkalne, a nieraz i ... świadomie są niszczone przez ich właścicieli z uwagi na przydatność terenu do innych celów.

W kilkunastu budynkach mieszkają samotnie ludzie starzy. Jedną chałupę rozebrano i przewieziono do odległego o sto kilometrów od Istebnej muzeum etnograficznego w Chorzowie. W rzędzie chałup pozostało po niej puste miejsce ...

Autentyczne potrzeby mieszkańców oraz ich życiowe aspiracje stoją w coraz większej sprzeczności z istniejącymi wymaganiami ochrony konserwatorskiej dla zespołu wiejskiej architektury drewnianej w Istebnej.

Modelowi życia współczesnego mieszkańca Istebnej, z jego racjonalnymi a nieraz i irracjonalnymi elementami, nie odpowiada dziewiętnastowieczna chałupa. Jednak tak jak prawie wszyscy mieszkańcy (przynajmniej oficjalnie) doceniają potrzebę ochrony starych drewnianych chałup przed zniszczeniem, tak też zdecydowanie są przeciwni zamienianiu wsi w "żywe muzeum architektury ludowej".

Opisany problem nie występuje we wsiach sąsiednich, ponieważ drewniane chałupy zostały tam już znacznie wcześniej prawie wszystkie zniszczone.

5. Zakończenie

Przed dwudziestu laty w chałupie Jana Kawuloka - gawędziarza i znakomitego twórcy instrumentów ludowych, urządzona została izba regionalna - rodzaj prywatnego muzeum, jedno z pierwszych tego typu muzeów w Polsce. Latem niemal każdego dnia zatrzymuje się przy tej chałupie (nr 163) kilka a może i nawet kilkanaście autokarów turystycznych. Nie żyje już urodzony w 1899 roku Jan Kawulok. Gospodarzami izby regionalnej są teraz żona i córka artysty. Ubierają wówczas tradycyjne stroje ludowe, pokazują wnętrze chałupy, dawne sprzęty i opowiadają o życiu dawnych górali istebniańskich. Opowiadają o muzyce góralskiej. W Istebnej nikt jednak już dziś nie śpiewa przy pracy ...

Istebna zmienia się. Zmieniają się nie tylko zewnętrzne cechy tej miejscowości, ale przede wszystkim zmieniają się jej mieszkańcy. To co jeszcze stosunkowo nie tak dawno temu składało się na treść codziennego życia mieszkańców wsi, zachowane w formie reliktowej, dziś stanowi dużą atrakcję turystyczną.

Zabytkowych chałup jest coraz mniej i wzbudzają one coraz większe zainteresowanie. Mieszkańcy Istebnej nie chcą być jednak traktowani jak eksponaty muzealne. Chcą mieszkać w dużych, wygodnych budynkach, mieć samochody i żyć coraz łatwiej.

Przeszkodą na tej drodze jest koncepcja ochrony zabytkowego zespołu budownictwa drewnianego. Gdyby rozebrano drewniane chałupy, zanim uznane zostały one za zabytkowe, nie byłoby konfliktu (w jego różnych wymiarach) pomiędzy przeszłością a dniem dzisiejszym Istebnej. Byłoby to jednak wielką stratą dla naszej kultury. Czy będzie nas stać na przeciwstawienie się skutkom upływającego czasu i rozpadu materii? Tradycji nie można przecież zamknąć w izbie regionalnej.

Krajobraz kulturowy zmienia się i powinien się zmieniać, ale tylko w sposób czyniący kulturę bogatszą a nie uboższą. Pytanie o sposób realizacji tej koncepcji jest nadal pytaniem bez odpowiedzi nie tylko w Istebnej.

Rozwiązaniem nie może być zamienienie wsi w muzeum architektury ludowej. Rozwiązaniem nie może być również zamienienie wsi w osiedle chałup rekreacyjnych, sezonowo użytkowanych przez mieszkańców aglomeracji katowickiej.

Istebna powinna pozostać Istebną!

6. Postscriptum - wrzesień 1988 roku

Sesja Gminnej Rady Narodowej w Istebnej poświęcona przyszłości zabytkowego zespołu wiejskiego odbyła się w dniu 25 września 1987 roku. Autor przedstawił na niej własną koncepcję zagospodarowania przestrzennego, opracowaną w ramach studium historyczno-urbanistycznego wsi Istebna. Istnienie takiego opracowania, dostępnego od przeszło roku w miejscowym urzędzie gminnym, było zaskoczeniem także dla niektórych działaczy i urzędników zasiadających w prezydium rady ... Z zainteresowaniem i żywą reakcją radnych spotkały się przygotowane rysunki na temat: Jaka Istebna - taka? Przedstawiono na nich w syntetyczny sposób: 1) jak Istebna będzie prawdopodobnie wyglądać już za kilka lub kilkanaście lat, jeżeli nie będzie się przeciwdziałać negatywnym zjawiskom w rozwoju wsi,

2) jak Istebna mogłaby wyglądać, gdyby gospodarka przestrzenna była prowadzona w sposób racjonalny?

W dyskusji z uznaniem odniesiono się do przyjęcia w projekcie rewaloryzacji wsi celów związanych z poprawą warunków życia mieszkańców przed celami związanymi z zagadnieniami konserwatorskimi i ochroną istniejących budynków. W podsumowaniu dyskusji zaprobowano przedstawioną koncepcję zagospodarowania przestrzennego Istebnej i przyjęto wnioski dotyczące nieprzekraczania nowymi obiektami wyznaczonych w opracowaniu autora granic ścisłej zabudowy wsi oraz objęcia szczególną troską wytypowanych obiektów o szczególnych walorach (budynki o numerach od 80 do 84).

Znów minął rok i zaszły kolejne zmiany nieobojętne dla losów zespołu drewnianej architektury w Istebnej i dla polskiego krajobrazu. Dyskusje, koncepcje, studia, projekty i deklaracje, w rezultacie tylko w niewielkim stopniu wpływają na przeciwdziałanie degradującym procesom: czasu i ludzkiej obojętności, która staje się w istocie przyzwoleniem na dokonywanie się zła.

Nasuwa się przy tej okazji refleksja, że aby niesiona pomoc rzeczywiście była efektywna, ratownicy musi nie tylko tego głęboko pragnąć, ale faktycznie współdziałać z ratującymi. W przeciwnym razie i ofiarę i niosących pomoc pochłonie żywioł ...

LITERATURA:

- [1] DOBROWOLSKA T.: Przestrzenny aspekt więzi społecznej. [w:] Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, Prace Etnograficzne, z. 16, 1982, s. 27-41.
- [2] DOBROWOLSKI T.: Tradycje wołoskie w kulturze artystycznej górali śląskich. [w:] Złanie Śląskie, R. VII, z. 2, 1931.
- [3] GŁADYSZOWA M.: Górnośląskie budownictwo ludowe. Wrocław 1978.
- [4] INGLOT S.: Historia chłopów śląskich. Warszawa 1979.
- [5] Katalog zabytków sztuki w Polsce. Powiat Cieszyn. 1974.
- [6] KOTAS J.: Szałaszy. [w:] Roczniki Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego "Beskid Śląski", t. II. Cieszyn 1931, s. 5-17.
- [7] MALICKI L.: Zarys kultury materialnej górali śląskich. Katowice 1936.
- [8] Mapa: Dorf Istebna, Sammt Enclave Koniskau bei Jablunkav und Colonie Jasnowitz, Schlesien Teschiner Kreis, 1836, 1:2880.
- [9] MILATA W.: Rzut oka na osadnictwo w Istebnej. [w:] Złanie Śląskie, nr 2, 1935, s. s. 108-113.
- [10] MILESKA M.I.: Słownik geograficzno-krajoznawczy Polski. (hasło: Istebna, s. 222), Warszawa 1983.
- [11] ROSPOND S.: Słownik etymologiczny miast i gmin PRL. (hasło: Istebna, s. 115), Warszawa 1984.
- [12] POKROPEK M.: Atlas sztuki ludowej i folkloru w Polsce. (hasło: Istebna, s. 103), Warszawa 1978.
- [13] POPIOŁEK P.: Powstanie najmłodszych wsi beskidzkich. [w:] Złanie Śląskie, R. 12, z. 1, 1936.
- [14] POPIOŁEK P.: Historia osadnictwa w Beskidzie Śląskim. Katowice 1939.
- [15] POPIOŁEK K.: Historia Śląska. Katowice 1984.
- [16] SZAFIŁARSKI J.: Pierwsza mapa Śląska Cieszyńskiego z początków XVIII w. [w:] Złanie Śląskie, R. XXVI, z. 3, 1963, ss 365-380.
- [17] Śląsk Cieszyński w obrazach. Cieszyn 1937.
- [18] ZAWADA P.: Z życia górali w Istebnej i okolicy. [w:] III Rocznik Oddziału Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego "Beskid Śląski", Cieszyn 1932, s. 41-50.

КОМПЛЕКС ДЕРЕВЯННОЙ ДЕРЕВЕНСКОЙ ЗАСТРОЙКИ В С. ИСТЕБНА. ПРОЦЕСС ИЗМЕНЕНИЯ КУЛЬТУРНЫХ ЧЕРТ ДЕРЕВЕНСКОГО ПЕЙЗАЖА

Резюме:

В работе показаны изменения исторического комплекса деревенской деревянной застройки в с. Истебна (Польша, Бельское воеводство). Эти изменения представляются на фоне развития поселений в Бескидах. Характеристика деревни дополнена представлением современных проблем, связанных с охраной исторического комплекса, а также проводимой уже несколько лет по инициативе автора работы по формированию современного пейзажа деревни с учетом ее культурных черт.

COUNTRY WOODEN ARCHITECTURE COMPLEX IN ISTEBA. THE PROCESS OF CHANGES IN CULTURAL IMAGE OF VILLAGES.**S u m m a r y :**

The article presents the changes concerning the monumental country wooden architecture complex in the village of Isteba (Poland, Bielsko region). The changes were shown in the background of the development of colonization in the Beskidy Mountains. The characteristics of the village was enlarged by presenting contemporary problems of preserving the monumental complex as well as presenting the activity of the author leading to making the shape of today's landscape of the village regarding its cultural features.